

Povest o bolesti.

(Spisal Gnjev oš.)

Bila sva prijatelja — rad sem ga imel. Vse mi je bil: oče in mati, brat in sestra. Tako ljubeče so gledale njegove oči, in njegova beseda vedno odkrita kakor pri spovedi. Misлил je veliko in mnogo se je učil in marsikaj znal.

Od prvega detinstva sva se poznala. Tako se mi zdi, kot da se je zgodilo to danes, pa je že dolga vrsta let od takrat, ko je prišel njegov oče, učitelj, v našo vas. Imel sem takrat komaj pet let in bolehen sem bil in slaboten. Otroci me niso marali v svojo družbo, ker nisem mogel letati in skakati tako urno kot drugi. Zato sem presedel doma na vrtu po cele dneve. Žalostno sem pogledal, če sem začul veselo kričanje otrok, in pogosto sem jokal pod visoko hruško in premišljeval, kako bi bilo lepo, če bi bil tudi jaz zdrav, da bi mogel med otroke, da bi se z njimi igral in kratkočasil.

Pa je prišel nekoč k nam učitelj s svojim Jankom, in doba mojega samotarjenja je bila končana. Prvi hip sva bila z Jankom prijatelja; kajti Janko ni bil nič razposajen in z menoj je govoril kot še nihče drugi. Šel sem z njim v šolo in kazal mi je knjige s slikami. Takrat še nisem znal čitati, in tudi njemu je šlo to delo še zelo počasi od rok.

Vendar sva imela pa obilo veselja, in popoldne je minilo, kakor bi trenil. Še spomnil se nisem, da je treba iti domov, ko se je zvečerilo. Starejša učiteljeva hčerka je igrala klavir in z Jankom sva jo poslušala. Tako lepo je bilo v polumračni sobi, in zvoki vesele godbe so me zasnivali, da sem skoraj pozabil, kje sem. Ravno sem bil namenjen k večerji, ko je potrkala na vrata moja mati — in spominjam se, kako sem šel nerad z njo domov. Samo obljuba, da pride Janko drugo jutro k nam, me je nekoliko potolažila. Ko je zjutraj Janko prišel, sem bil ves vesel. Šla sva na vrt in sva govorila vsemogoče. On mi je pravil o kraju, kjer je njegov oče služboval preje, o mestu, o lepih vrtovih, ki so tam; jaz pa sem ga poslušal in bil ves srečen. Naposled me je vprašal, zakaj ne grem nič med otroke. Čudno me je dirnilo to vprašanje, in sram me je bilo. Povesil sem oči in mu nisem odgovoril dolgo časa. Ustnice so se mi začele polagoma tresti, in pogledal sem ga žalostno. On je pa zrl name z začudenjem, in plaha skrb mu je trepetala v očeh.

»Veš, Janko... otroci me ne marajo... ne marajo zame... ker sem tako slaboten.«

Zelo težko sem izrekel te besede in bilo mi je kot na žarjavici. Nič nisem vedel, kam bi pogledal, in roke in noge so mi bile v nadlego.

Janko pa se je razvnel in je bil zelo hud na otroke. Tolažil me je, češ, da me ima on rad, da bo vedno hodil k meni, ali pa jaz k njemu. To me je potolažilo. Zaupno sem se sklonil k njemu in mu pötczil bolešno:

»Veš, »pokveka« mi pravijo.«

»Nič ne veruj in nič ne maraj za to,« mi je zopet rekel Janko prijazno, in začela sva se igrati.

Tako je bilo sklenjeno najino prijateljstvo.

Odslej je bilo moje življenje nekaj časa kakor jasen, solnčen dan. Nič več žalosti ni bilo v mojem srcu, in tudi telesno sem se začel bolje razvijati.

Ko sva z Jankom začela hoditi v šolo, sva vedno sedela skupaj in pri učenju sva pomagala drug drugemu. Če pa nama kaka reč le ni šla, nama je pomagal učitelj. In dnevi so minevali, meseci in leta. Polagoma sva pozabila iger in pridno sva zahajala v šolsko knjižnico. Mene tovariši niso več prezirali; no, tudi jaz nisem bil nič več jezen nanje; pozabil sem na vse psovke. A v družbo svojih tovarišev nisem zahajal, ker sem se pač najbolje počutil pri učiteljevih. Lepi so bili tisti časi in vedno mislim nanje s hrepenečo radostjo.

Polagoma je prišel čas, ko sem mcral v mesto v šolo. Jesen je prihajala, ko mi je povedal oče, da pojdeva z Jankom v mesto. Bil sem vesel in žalosten obenem. Cele dneve sva blodila z Jankom po polju in po travnikih in sva se pogovarjala, kako bo v mestu. Meni kar ni hotelo v glavo, ko mi je pravil Janko eno ali drugo o dijaškem življenju. Gledal sem ga debelo, poslušal in izpraševal; a v vsem mi tudi Janko ni mogel dati pojasnila. Tako je prišlo, da se me je prvič polotila plaha in pritajena skrb za bodočnost.

Megleno je bilo tisto jutro, ko smo se odpravili v mesto. Vstal sem zgodaj in ves sem bil zmeden. Sam ne vem, kako mi je bilo pri srcu, ko sem zagledal učitelja in Janka prihajati k nam. Najrajši bi bil pobežnil in bežal daleč, bežal bi bil in se skrila... Pa je zaropotal voz pred hišico, in materi so se zasolzile oči. Tudi mene je zaskelilo v očeh, in le s težavo sem se branil solz. Hitro smo se poslovili, bolj s pogledi kakor z besedami — in voz je cddrdral. Ko smo se peljali skozi vas, so stali med vrati posameznih hiš ljudje in vzklikali polumljive besede v slovo. Oče in učitelj sta govorila o marsičem, z Jankom pa sva večinoma molčala.

Ko smo se pripeljali na postajo, je vlak že stal tam in malo je manjkalo, da nismo zamudili. Tudi v kupeju sva z Jankom skoro ves čas molčala. Le tuptatam je eden ali drugi izpregovoril besedo; a že v glasu je odmevala tista nežna boleost, ki jo človek občuti samo takrat, ko gre prvičrat z doma.

V mestu se je nam godilo kakor vedno ob takih prilikah. Šli smo na stanovanje, pustili tam svoje stvari in odšli nekoliko po mestu. Proti večeru smo se pa vrnili nazaj na stanovanje, in oče in učitelj sta se poslovila in odpeljala. Z Jankom sva pa žalostno gledala skozi okno, in vsak pogovor nama je precej zastal. Gospodinja, starikava, debela ženska, je govorila z nama le malo.

Polagoma sva se privadila življenju med tujimi ljudmi, in godilo se nama je čisto prijetno. V šoli sva napredovala dobro, in težko sva čakala božičnih počitnic.

Malo pred Božičem sem pa jaz dobil od doma pismo, da je mati nekoliko bolna. V prvem trenutku sem se zelo prestrašil, a ko sem čital dalje, sem bil tako potolažen, ker so mi pisali, da ni nič hudega ali nevarnega. In ko je prišel zaželjeni dan božičnih počitnic, sva se z Jankom veselo smehljaje odpeljala domov.

Ko sem vstopil po preteku treh mesecev zopet v rojstno hišo, me je obšlo tako praznično sveto čustvo, da izprva nisem mogel reči nobene besede. Šele ko so me vsi obstopili in me pozdravljali, sem začel govoriti. Vprašal sem po materi. Oče mi je rekel, da leži, češ, da se je čez dan preveč utrudila. Vstopil sem v čumnato in s postelje me je pozdravil materin bolesten smehljaj.

»Pozdravljeni, mati! Ali vam je že bolje?« sem hitel. Mati se je dvignila in mi položila tresočo roko krog vratu. Nobene besede ni bilo iz njenih ust, samo smejala se je in jokala od radosti...

Začeli smo govoriti; in šele polnoč nas je opomnila, da je treba iti k počitku.

Ko sem zjutraj vstal, sem šel najprvo pogledat k materi. Pozdravil sem jo, a ona mi ni odgovorila. Bila je tako zelo prehlajena, da ni mogla reči besede. Oče je šel po zdravnika, jaz pa sem sedel venomer pri materi. Bratje in sestre so hodili semtertja, vsi prepali in prestrašeni kakor sence.

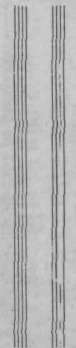
Zdravnik je prišel, preiskal mater in tolažil nas druge. Napisal je recept za zdravila, zapustil nam polno sladkih upov, in odšel. A preden so minile božične počitnice, sem bil sirota — mati se je preselila k Bogu.

O ta bolešt, kako je bila trpka in brezmejna! Jokal bi bil rad, pa iz zateklih, sklečnih oči ni bilo solze. Potožil bi bil rad komu svojo žalost, pa nisem mogel najti primernih besedi. Samo to sem čutil, da sem sam na svetu, sirota nebogljiva, v nadlego ljudem. Tedaj je prišel Janko k nam. Prečul je z menoj vso noč pri mrtvi materi in me je gledal s tistim vdano-boleštnim pogledom, ki nas v nesreči vedno tolaži, ker vemo, da sočustvuje z nami prijateljska duša...

Ko sem se vračal v mesto, se nisem mogel ločiti od materinega groba. Najrajši bi bil pokleknil v sneg in zaplakal in umrl tam na gomili.

Odslej se je začelo zame tisto borno dijaško življenje, o katerem sem že marsikaj čul, a si ga nisem mogel predstavljati. Zdaj pa je polagoma prišlo, kakor da bi čital žalostno, vsakdanjo povest. Oče je začel od žalosti bolehati, bratje in sestre so se razkropili po svetu. Gospodarstvo je jelo pešati, dolgovi so se množili kot gobe po dežju. Jaz pa sem se tolažil z nado, da se nekoč zopet snidem z ljubljeno materjo. In čas je potekal — samo počitnic se nisem nič več veselil. V mestu in doma mi je bil Janko edini tovariš. Zakaj razen njega nisem imel nikogar. Vsem sem bil predolgočasen; nihče ni razumel moje bolesti — — —

Imel sem baš dokončati gimnazijo, ko mi je umrl oče. Težak je bil tudi ta udarec. Prebedel sem cele noči v trpki bolesti in obupno iztezal roke v temo...

Vesela družba.

Ko sva prišla z Jankom po dovršeni gimnaziji na počitnice, je bilo prodano naše posestvo. Daleč v gozd sem bežal tisti dan, da nisem videl, kako se je trgal kos za kosom od posesti, kako prehaja moj rodni dom v tuje roke. Janko je bil pri meni in mi je govoril o moči, o pogumu, o vztrajnosti. Poslušal sem ga pač samo napol, dasi sem vedel, da izvirajo njegove besede iz pravega, resničnega prijateljstva in sočutja.

V jeseni sem se vrnil v mesto. Nekaj časa sem bil namenjen na visoke šole, potem sem si pa za nekaj časa premislil. Hotel sem najprej v mestu dobiti kako službo, da bi si prihranil nekaj denarja in da bi dobil kje kako podporo in bi šele potem odrinil na Dunaj.

Z Jankom sva bila sedaj ločena. On je ostal še doma, ker je bil nekaj bolehen. V oktobru je pa prišel k meni. Bled je bil in malo je govoril — tiha skrb je prevevala vse njegovo bitje.

»Blagor ti, Janko, da moreš naprej,« sem mu rekel ob slovesu. Pogledal me je nežno, in njegova desnica je lahko vztrepetala v moji roki.

»Ko bi vedel, s kako težkim srcem grem, me ne bi blagroval,« mi je odgovoril lahko drhte.

Potem sva se pa poslovila. Tako tesno mi je bilo, ko je oddrdral vlak, da nisem vedel, kaj bi storil. Omahovaje sem odšel domov in nešteto žalostnih misli je bilo v mojem srcu.

Dolgo sem čakal, preden mi je Janko pisal.

»Danes vidim in spoznavam, kaj je domovina. Tam poznaš ljudi, govoriš ž njimi v jeziku, ki te ga je učila mati, in še na misel ti ne pride, da bi moglo biti drugače. Tu pa je vse tuje, vse tako utesnjeno! Ljudje so sicer tu, in mnogo je tudi dobrih; pa vendar se počutiš med njimi kot berač, neznan in neljubljen — in to je bridko.

Potem pa to velikomestno življenje! Vse drvi, bega in vrvi semtertja. Plahi pogledi, izžeti obrazi, nesreča, bolelost, radost, beraštvo, bogatija — vse se kopiči in tesni drugo ob drugem, pa vendar je drugo drugemu tuje. Kakor velik stroj se mi zdi vsa ta silna množica... Doma je pa vse tako ljubko in preprosto.«

»Tako mi je pisal, in bil sem vesel in žalosten obenem. Odpisal sem mu urno, tolažil sem ga in ga bodril ter sem mu zagotovil, da pridem naslednje leto gotovo tudi jaz za njim.

Poznejša pisma so bila pa bolj vesela. Pogum je bil v njih in pa tisto sladko, mirno veselje, ki ga človek čuti samo tedaj, če vestno vrši svoje dolžnosti... V vsakem pismu mi je govoril o kakem novem načrtu, ki ga bo izvršil, kakor hitro bo dokončal šole. Na spomlad pa je postal zopet otožnejši.

»Kaj bi človek vse naredil, če bi imel zdravje in sredstva! Tako rad bi študiral, delal — pa moje moči pešajo! Kakor onemogel starec sem, ki hoče, pa ne more. Če se bo bolezen hujšala, bom moral nekoliko prejenjati z učenjem. Pa upam, da ne bo treba.«

Po preteku dobrih štirinajst dni mi je pisal vnovič.

»V par dneh se vidiva! Vesel sem tega in boli me to. Ravno začel sem, pa moram prekiniti. Zdravnik mi je prepovedal vsak duševni napor, pa ukazal — dobro hrano. Pravi, da je nevarnost, da se me loti jetika. No, jaz mu ne verjamem. Tako mlad sem še in toliko neizpoljenih nad je še v meni, pa naj bi legel v grob! Saj to vendar ni mogoče.«

Čez par dni je pa prišel. Na rumenkastobledih licih so že bile začrtane prve gube, in obleka je mahedrala na njem kot na kolu. Oči so mu sijale medlo, daleč tam izpod čela.

Podal sem roko, in žalostna misel me je obšla. Nisem si je upal izreči, še sebi si je nisem drznil priznati. Samo bal sem se je kot nečesa ostudnega ...

Govorila sva o tem in onem. Bil je čisto miren in še pošalil se je ob slovesu:

»Le preveč priden ne bodi; če ne, boš moral nekoč počivati kot jaz!«

Nasmehnil sem se bolešno, in v duši mi je vstalo nehote mračno vprašanje:

»Prijatelj, kaj če boš moral kmalu k večnemu počitku...?«

Janko se je odpeljal, jaz pa sem ostal v mestu. Njegova slika pa mi ni hotela izpred oči. Vedno sem ga videl v duhu, kako stoji pred menoj, s polsteklenimi očmi, bled in trepetajoč, in smilil se mi je; a pomagati mu nisem mogel! Videl sem, kako ničevno je življenje. V najlepših dneh mora marsikateri s sveta. Zbolelo me je, da mora biti ravno Janko zapisan med te, a spomnil sem se božje previdnosti in sem bil nekoliko pomirjen. »Če pač mora biti tako, naj mu bo milosten On, ki mu je dal dih in dušo,« sem vzdihnil često, in zdelo se mi je; kot da sem že tudi jaz sam ves bolan in da bom kmalu tudi jaz med rajnimi. Natihem sem pa vendar upal, da se Janko doma, ob skrbni postrežbi ljubečih svojcev, vendar pozdravi. In že sem sanjaril, kako bo drugo leto prijetno, ko bova zopet skupaj. Šel sem včasih zvečer v park in sem sedel na kako samotno klcp. Tam sem premišljeval dolgo, upal in obupaval, in pogosto sem se šele pozno v noč spomnil, da je treba iti domov počivat. Še ko sem ležal v postelji, nisem mogel zaspati. Kakorhitro sem zatisnil oči, sem uzrl pred seboj Janka, bledega, upalega, včasih tudi mrtvega na mrtvaškem odru. In od dne do dne sem nestrpno pričakoval pisma. Pisal sem mu tudi, pa nisem dobil odgovora. Težke slutnje so me obhajale ... Naposled vendar nekaj:

Dragi!

Vem, da se boš čudil, ker Ti toliko časa nič ne pišem. Tvoje pismo sem prejel, pa takrat sem bil še tako slab, da se nisem mogel odzvati. Vožnja me je namreč tako utrudila in uničila, da sem moral precej ob prihodu v posteljo in do danes še nisem vstal. Tako zelo mučno mi je to, da Ti ne morem povedati. Sicer pa upam, da do začetka šolskega leta gotovo okrevam. Potem bo pa prijetnejše. Ti boš zopet pri meni, — in dajala si bova poguma drug drugemu.

Naj za enkrat zadostuje, ker težko pišem. Pozdravljen!

Janko.